

درس ۳ باستان‌شناسی؛ در جست و جوگ میراث فرهنگی

باستان‌شناسی چیست؟

۱. باستان‌شناسی، علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسانها و جوامع گذشته، مطالعه و بررسی می کند.
۲. باستان شناس، کسی است که بر اساس آثار باقی مانده از بشر، گذشته انسان ها و جوامع انسانی و به ویژه تغییرات فرهنگی آنها را در طول زمان، بررسی و تحلیل می نماید.
۳. برخی از صاحب نظران، باستان شناسی را علمی می شمارند که هدف آن، شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او است.
۴. آثار باستانی و تاریخی، به تمامی اشیاء، ابزارها، بناها و مکان هایی می گویند که ساخته دست بشر و محصول اندیشه او هستند.
۵. مکان یا مَحْوَطَه باستانی به جاهایی که باستان شناسان در آنجا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می کنند، مکان باستانی گفته می شود.
۶. شهر سوخته در ایران و شهر پمپئی در ایتالیا قرار دارند.
۷. اشیایی که از داخل گورهای باستانی به دست آمده اند و در موزه های جهان به نمایش گذاشته شده اند، یکی از جذاب ترین و پربیننده ترین آثار موز های هستند.
۸. نقاشی ها و اشیای کشف شده از غارها نیز منبع ارزشمندی برای مطالعه و شناخت زندگی مردمان دوران پیش از تاریخ به شمار می روند.

مراحل کار باستان شناسان

۹. به طور کلی مراحل کار باستان شناسان عبارت است از: کشف و شناسایی، حفاری و استخراج و تنظیم اطلاعات.
 ۱۰. نخستین گام باستان شناسان، شناسایی و کشف مکان ها و مَحْوَطَه های باستانی و تاریخی است.
 ۱۱. باستان شناسان برای کشف آثار باستانی و تاریخی، علاوه بر رجوع به کتاب های تاریخی، سفرنامه ها و ...، از ابزارها و فناوری های جدید و پیشرفته ای مانند پهپادها، رادارها، عکس های هوایی، تصاویر ماهواره ای، روش های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی، که قابلیت زیادی در نقشه برداری، کشف و بازسازی دقیق مَحْوَطَه ها و آثار باستانی دارند، استفاده می کنند.
 ۱۲. تعدادی از آثار و بناهای تاریخی کشور عزیزمان ایران مانند مردان نمکی زنجان و تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان نیز به طور تصادفی کشف شده اند. برخی از این کشفیات اتفاقی همانند آنچه در جیرفت رخ داد، توأم با حفاری های غیرقانونی و قاچاق گسترده آثار ارزشمند باستانی بود.
 ۱۳. گام دوم فعالیت باستان شناسی، حفاری برای بیرون آوردن و نمایان کردن آثاری است که در دل خاک قرار گرفته اند.
 ۱۴. حفاری، یکی از مراحل حساس کار باستان شناسان به شمار می رود و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است.
 ۱۵. مرحله ی حفاری نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است؛ چرا که ممکن است با کوچک ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.
 ۱۶. باستان شناسان پس از حفاری و خاک برداری، هنگامی که به یک بنای تاریخی برخورد کنند، نخست نقشه آن بنا را مشخص می نمایند.
 ۱۷. در مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات، باستان شناسان آثار یا بناهای باستانی کشف شده را به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آنها و نیز کاربردهایی که داشته اند، مورد بررسی و مطالعه قرار می دهند.
- ### تعیین سن آثار باستانی
۱۸. امروزه باستان شناسان برای تاریخ گذاری و تعیین سن آثار باستانی، از روش های علمی پیشرفت های مانند روش رادیو کربن و شیوه پیشرفته تری موسوم به «پتاسیم آرگون» استفاده می کنند.
- ### موزه ها، گنجینه ها، آثار باستانی
۱۹. موزه ها، مهم ترین مکان گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی هستند.

۲۰. موزه ملی ایران باستان از جمله بزرگ ترین موزه های ایران است که آثار باستانی ارزشمندی در آن حفظ و به نمایش گذارده شده است.
۲۱. موزه های لوور در پاریس، بریتانیا در لندن، آرمیتاژ در سن پترزبورگ روسیه و متروپولیتن در نیویورک هستند.
۲۲. مطالعه و شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ، عمدتاً متکی به کاوش های باستان شناسی است.
۲۳. بیشتر آگاهی و اطلاعاتی که تاکنون درباره زندگی انسانها و جوامع دوران پیش از تاریخ به دست آمده، حاصل تحقیقات علمی باستان شناسان است.
۲۴. کاوش های باستان شناسی و یافته های علمی باستان شناسان به مورخان کمک زیادی می کند که ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی مردمان و جوامع دوره تاریخی را بهتر بشناسند.
۲۵. باستان شناسی علاوه بر آنکه میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم تری در مرمت و نگهداری این میراث گران بها دارد.